

М А ВІЦЬ, ёсць у гэтым паў- ня знак часу: документ, сведчанне відэацыты пача- лі займаць чытача больш за беларыстыку. У ло- бой бібліятэцы вы мо- жаце перакачаць: самяя затрапа- ны чытацкімі рукамі кнігі — ме- муары, дакументальныя рэчы пра героўў-франтавікоў, партызан, пад- польшчыкаў.

Нават у самой беларыстыцы вы- мысел усё часцей выступае сёння ў дружнай спрычцы з дакументам. Раней рэальныя героі часцей ува- ждалі ў літаратуру і мастацтва адно як прататыпы; сапраўдныя па- дзеі цікавілі раманаістаў, драматур- гаў, кінематографаў толькі як асноўа сюжэта. А ў апошнія гады мы часта чытаем раманы, аповесці, п'есы, дзе старонкі, народжаныя аўтар- сьнай фантазіяй, перабіваюцца старонамі самых што ні ёсць рэаль- ных дакументаў — станаграмамі, пратаколамі, рэцэпты, рэпарта- жамі.

Сталі вельмі папулярным тып лі- таратуры, які не столькі даследуе з'яву, што спраўдэна засталася і застаецца важнейшым клопатам мастацтва, колькі вышуквае, выяў- ляе факты. Невадмыслны факты, варты таго, каб стаць шырока вядомымі.

Вось жанр, дзе не скажаш: так не бы- ло, але так магло быць. Так было — і вось вам, налі ласна, дакументальныя павярджэнні, запісы размоў з відэаоч- памаі. Калі ў ішым жанры можа з тры- падзі радкоў дакумента ці бланкетнага за- пісу зрабіць трыста старонак пераіка- ланай прозы, то ў гэтым лічы, што табе пашчасціла, калі з трыох старонак следстваных нарыхтовак трыццаць рад- коў пераносіш у кнігу.

Наўдзячы жанр? Не, вельмі ўдзячны! Бо нават самыя вядомыя п'есы ў ішым жанры не выклікаюць, мусіць, у сэрцы аў- тара тако маральнага задавальнення, як тут, калі ты вяртаеш з забіцця або нават рабавальшчы імяны якіх заслугуююць доўгай памяці і сьлёзы. Імяны як мёртвых, так і жывых.

Кнігі Івана Новікава — аднаго з ці- кавейшых у краіне літаратураў-следстваных

НЯХОДЖАНЫМ СЦЕЖКАМІ

ІВАНУ НОВІКАВУ — 50 ГАДОЎ

Сёння спаўняецца 50 гадоў пісьменніку Івану Но- вікаву. З гэтай нагоды праўдзіна Саюза пісьменні- каў Беларусі наіраваў юбіляру прыватане, у якім гаворыцца:

«Дарагі Іван Рыгоравіч! Мы, твае сабры, пісьменнікі, шлём гарачае сардэ- чнае віншаванне ў дзень твайго слаўнага п'адзеіцц- годадзі.

У тваім прыходзе ў нашу пісьменніцкую аргані- зыцыю беларуская літаратура ўзагацілася маштоўны- ми дакументальнымі творами, якія шукалі звалялі шырокае папулярнасць сярод чытачоў. Яны апава- даюць аб муннай барацьбе мінскіх, віцебскіх пад- польшчыкаў і партызан супраць гітлераўскіх захоп- нікаў у дні Вялікай Айчыннай вайны. Ты маеш вялі- кую задолнасць ачышчыць гістарычны падзеі, ускла- ляна апавадаць пра нашых слаўных людзей, якія стваралі гэту гісторыю і становіліся героямі. Савае кнігі ты прысвешчаш не толькі тэрмічнаму мінуламу нашага народа, ты тансэма валодаеш умением ба- чыць і расказаць чытачу усё тое новае, што на- радзілася ў нашым паследнявешым мінці. З увагай і цікавасцю мы сочым за старонкамі твайго любі- май «Правды», дзе час ад часу з'яўляюцца твае зместноствы, хвалюючыя радкі аб жыцці нашай рэ- спублікі. Чытачы высока аданілі тваё талент пі- сменніка вострае слова журналіста.

Шчыра, па-слабоўску віншуем і жадзем табе, дара- гі Іван Рыгоравіч, новых творчых поспехаў, бада- рата настрою, цікасці і добрага здароўя.

Рэдакцыя газеты «Літаратура і мастацтва» тансэ- ма шчыра віншуе Івана Рыгоравіча з 50-годдзем і жадзе яму доўгіх гадоў жыцця і новых творчых адкрышчяў.

пра якую чапаўся той Іван Новікаў, якім мы сёння ўжо ведаем, не было, канечне, яго. Новікава, адкрыццём. Гэтак сама, як і факт геранічнай абароны Брэсцкай кра- пасці не быў непарасудным адкрыццём Сяргея Сяргеевіча Смірнова. І да Смір- нова легенды пра цытадэль славы над Бугам прыгавялі ўвагу гісторыкаў, жур- налістаў, пісьменнікаў. Але імяна Смір- нова зроблены творчы і прамадзіскі пошук адкрыцця сапраўдных маштабаў і падрабязнасцей Брэсцкай апацыі. Тансэ- ма і Новікаў першы паказаў сапраўд- ную велч Вера Харужай, яе жыццё, ба- рацьбу, мужнасць.

А вось геранічнае з'ява Мінскага па- подла — тут ужо Іван Новікаў у ліку пераадкрыццельнікаў. У ліку тых, хто зрабіў падвагі Мінска ваенных часоў шы- рокавядомым.

Аповесці І. Новікава «Руны страляю- чы ва ўпор» і «Дарогі скрыжаваліся ў Мінску» адразу ж пасля выхаду ў свет

Вялікай Айчыннай. А на сталае ўжо новае работа. Кніга пра Вера Харужую для сэрцы «Жыццё выдатных людзей»...

Памятаю, на адным з вечароў у Саюзе пісьменнікаў ушанавалі маштага пра- заіка. І старонкі твайго рамана юбіляра — не з тых, што чытаюцца ў трамваі, бо яны маўляў суп'ярэнні ў глыбокім.

Можна, гэта сапраўды быў камплімент. Але лічу, што для аўтара — вялікае шчасце, калі кнігу яго чытаюць нават і ў трамваі. (Між іншым, кнігі самага стар- шыня таво вечару ў дарозе такі чыта- юць).

Аповесці Івана Новікава можна часта ўбачыць у руках пасажыраў трамваяў, трайлейбусаў, аўтобусаў. І кожны раз, калі гэта здарваецца, харошай заідрасцю заідрашчю вам, Іван Рыгоравіч. Бо ў дарогу баруць толькі тое, што неабходна.

Ул. МЕХАУ.

КНІГІ БЕЛАРУСКІХ ВУЧОНЫХ

Расказвае дырэктар выдавецтва «Навука і тэхніка» Д. УКСУСАЎ

У тыматичным плане выдасці- тва «Навука і тэхніка» на 1968 год шмат новых кніг па гумані- тарных навуках. Дырэктар выда- ветства Д. Уксусаў расказаў нашаму карэспандэнту пра гэтыя кнігі.

— З прац па літаратуразнаў- ству ў першую чаргу варга на- зываць духотомную «Гісторыю беларускай дакастрыччывай літа- ратуры». Першы том, у якім разгля- даецца развіццё беларускай літа- ратуры да канца XVIII ст., ужо ў вытворчасці. У другім томе да- следзства гісторыя беларускай дакастрыччывай літаратуры XIX— XX стагоддзяў.

Кніга А. Семановіча «Беларус- кая савецкая драматургія» — гі- сторыка-літаратурнае даследаван- не развіцця беларускай драматур- гіі за першыя 15 гадоў савецкай улады.

Кніга М. Лазарука «Станаўлен- не беларускай паэмы» грунтвана на паэтычным творчым беларускай літаратуры XIX стагоддзя — ад анімічных пазам і вершаваных гу- тарах да твораў В. Дуліна-Марты- кевіча, Я. Лучыны, Ф. Багушэві- ча.

А. Гардзінікі і А. Яскевіч наза- лі сваю працу «Ад дэталі да во- бразы». Тут на матэрыяле сучас- най беларускай прозы разгля- даюцца агульныя пытанні ма- стацкай творчасці.

Падрыхтаваны да друку калек- тыўны зборнік «Садружніцтва лі- таратуры», у якім малатае вучо- ныя (Э. Мартынава, А. Маўжыка, Л. Самасейка) даследуюць гіста- рыка-літаратурны сувязі Белар- усці з славянскімі народамі.

Выдасціцца рыхтуе да друку манаграфіяны нарысы Д. Бугаё- ва «Максім Гарыніч» і Р. Семан- кевіча «Браніслава Эпімах-Шы- піла».

Да 100-годдзя з дня народжэн- ня М. Горькага выдасца даследаван- не У. Калінінкі «Пісьменнік і яго час» — пра рэальную творчасць класіка рускай літаратуры.

Сёлетня будзе завершана духот- томнае выданне «Гісторыі беларускай літаратуры».

рускай літаратурнай мо- вы».

Вялікая калектыўная праца «Лінгвістычная геа- графія і групыка беларускіх гаворак» створа- на аснове «Дыялекталя- гічнага атласа беларус- кай мовы» і працягае вывучэнне беларускай дыялекталогіі. Зборнік малых вучоных-мова- ведаў «3 жыцця роднага слова» прысвечаны беларускай лексіка- логіі.

У. Мартынаў у сваёй працы «Славянская і індаеўрапейская акадэмічная разглядае некаторыя праблемы славянскіх і індаеўра- пейскіх.

Сёлетня выйдзе ў свет таксама мовазнаўчыя працы В. Жучкеві- ча — «Тэаіміка Беларусі» і Н. Вайтовіча — «Неаіміка вака- лізм народных гаворак Белару- сі».

Выдасціцца вышліць і не- калкі мастацтвазнаўчых даследа- ваньняў.

У багата ілюстраванай кнізе М. Каіара «Вышліце мастац- ва Беларусі дакастрыччывага перыяду» разглядаецца гісторыя беларускага мастацтва на працягу амаль тысячгагоддзя. Т. Дукова падрыхтавала даследаванне «Лі- рыка ў беларускай музыцы».

У інстытуце мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору падрыхта- вана двухтомная «Гісторыя беларускага кіно». У гэтым годзе вы- дзе першы том, які ахоплівае пе- рыяд з 1924 па 1945 год.

Праблемам паходжання і раз- віцця беларускай народнасці пры- свечана кніга М. Грыблята «Беларусь (нарыс паходжання і этнічнай гісторыі)». Аўтар шырока выкарыстоўвае матэрыялы ар- хеалагіі, этнаграфіі, фальклору- стыкі, дыялекталогіі, таленама- стыкі. Паходжанне беларусоў раз- глядаецца ў неарыўнай аднасці з паходжаннем ішых усходнесла- вяньскіх народнасці.

Гісторыка-этнаграфічны харак- тэр мзе праца У. Іванова «Новы час» — новае жыццё». У ёй аналі- зуюцца пытанні эканамічнага і культурнага побыту рабочых рас- публікі.

Выдасціцца таксама невялікі ма- награфіяны нарысы «Мікола Шчаканішчін» А. Ліса, «П. Бузук» Я. Рамановіч і А. Юрэвіч.

ГОМЕЛЬСКИ, ПЕРШЫ

Тры дні на турсыцкай базе «Сонкі» праходзіў скіліны Го- мельскім аб'ектам камсамола і аддзеленнем Саюза пісьменнікаў БССР першы абласны семінар творчай моладзі. З усіх раёнаў вобласці з'ехаліся сюды 55 па- чынаючых літаратураў, мастакоў і кампазітараў. Яны абменьваліся думкамі аб сваіх творах, рэліся аб тым, як актывізаваць работу літаб'яднанняў, туртку выяўлен- чага мастацтва, самадзейных хара- вых калектываў, як лепш суст- раці 50-годдзе Савецкай Беларусі і Ленінскага камсамола.

На пасяджэннях секцыі — літа- ратуры, якой кіравалі Анастасія Вірціцкі, Міхась Стрыжыцкі і Ге- надзь Бураўкін, музыкаў, якой кі- раваў музыкант Ісідар Ніснен- віч, выяўленчага мастацтва (кі- раваў — інструктар ЦК ЛКСМБ Ніна Марчанка) — разгледзілі вершы рабочага-будунайцы з Го- меля Сяргея Шчарбакова, вяско- лавы мастацтвы з Рычэскага раёна Людмілы Грыгорыч, педагога з Лоева Аляксандра Кукары, журна- ліста з Светлагорска Ізяслава Ка- талова, гомельскага вучаніна Свят- ланы Навалатвай, апавадні студэ- нці Гомельскага педінстытута Тамары Федаровай, песні і ін- струментальныя творы Аляксея Вішняка, супрацоўніка Рычэскага гарадскога Дома культуры, кіраў- няюч шкору словадоваца імя Лямона- сава Эдуарда Логаша, дырэктара Добрунскага музычнага вучылі- шча Міколы Суганкі, творцы гомельскай дэсцікалісціцы Тама-

На ашынку — група ўдзельнікаў семінара.

МАНЬКА (выбілае назоў пра- ісцкім да на далоні грошы). Зарэка!

НОАААА (кідае да за з ку- лямі) Я табе мору набоі!

МАНЬКА Э-э! (Паказвае нож) Увадзіць Раман. Зарэкае ішых мужчынаў. НОАААА па- брыць грошы і выбілае.

НОАААА (да Манькі). Лоўка ты яго адшлі! Ідзём дахаты, не бойся...

МАНЬКА (сцяраючы). Што вам ад мяне цім трэба?

РАМАН. Ідзі, ідзі. Я цябе ў крэдну не дам.

МАНЬКА (хмура). Няма куды мне іці.

РАМАН. Выгналі?

МАНЬКА. Сама пайшла.

РАМАН. А тут чаго стаіш?

Я. Рамановіч Нарадзіўся СЫН

УРЫВАК
З П'ЕСЫ

У П'ЕСЕ ПАД ТАКОЮ НАЗВАЙ АУТАР ПАКАЗАЕ ЭПІЗОДЫ З ЖЫЦЦЯ І РЭВАЛЮЦЫЙНАЙ БАРАЦЬБЫ МІНСКАЙ РАБОЧАЙ УСІАНЫ І У ЧАСЕ ІМПЕРЫАЛІСТЫЧНАЙ ВАЙНЫ (ПЕРШЫ ФРАГМЕНТ) І ДНІ ВЯЛІКАЙ КАСТРЫЧЫНАЙ РЭВАЛЮЦЫІ РЭСПУБЛІКАНСКІМ КОНКУРСЕ НА ЛЕПШУЮ П'ЕСУ ДА 50-ГОДДЗЯ ВЯЛІКАГА КАСТРЫЧЫНА.

Нов. Вецер. На ўсе салясы брыццё сабакі. Адзінокі літ- ра. У яго жойны святла — цяжкі абрыс хударлявай фі- гуры Манькі. Яна заікае і ў сваё дзірэчю хустку і галадзіц у хмурае ноба.

Ідзе Франт з вострымі вы- ікамі. На ім саляныя кожна- шчыны тыпу «канюк», светлы касцюм і чывоныя галавічкі бабачкаў, і ў руках стэга з ма- нэрамі. Вылаз ішо ў пры- чыжках донца прыстойны, але ворта толькі Франт эмсіць пад святла літара, адразу відзіць, што ў яго ўсё з бара- хомкі.

ФРАААА (прайдзіць некалькі разоў навокал Манькі, нап'яваю- чы кабарэ).

«Красотки, красотки, красотки насладженне...» Мур, мур, ля мур! Пойдзем...

МАНЬКА. Куза?

ФРАААА. На бульвар, тут неде- лка.

МАНЬКА. Чаго?

ФРАААА. На лавачку...

МАНЬКА. Прывадавай!

ФРАААА. Я заплачу. Колькі ба- рэш, цяпака?

МАНЬКА (паказвае Франту з-пад хусткі нож). Пейкі!

ФРАААА. Ого! Кіпцюры паказва- еш? Ну-ну! (Зіркае).

Прозодзіць падоўгаўшм Фе- акістаў, крэдну затрымаўся ка- ля Манькі, але, прыгледзеў- шыся, махнуў рукою.

ФЕАКІСТАЎ (зуквае). Извожкі! Пада Убага Ніфонт. Ем яшчэ задалік заважыў Мань- ку, падхоўваў да яе, пачы- нае выцякаць з розных кішэ- чкаў медзкі.

НОАААА. На Новакраснай у мадам Шымбал паўбула на пас- ледзі, Я табе дам 30 копеек... Ха- дзеш, я ведаю зяло месца... А ні гу-лу, хоць на ўсё нон...

МАНЬКА (выбілае назоў пра- ісцкім да на далоні грошы). Зарэка!

НОАААА (кідае да за з ку- лямі) Я табе мору набоі!

МАНЬКА Э-э! (Паказвае нож) Увадзіць Раман. Зарэкае ішых мужчынаў. НОАААА па- брыць грошы і выбілае.

НОАААА (да Манькі). Лоўка ты яго адшлі! Ідзём дахаты, не бойся...

МАНЬКА (сцяраючы). Што вам ад мяне цім трэба?

РАМАН. Ідзі, ідзі. Я цябе ў крэдну не дам.

МАНЬКА (хмура). Няма куды мне іці.

РАМАН. Выгналі?

МАНЬКА. Сама пайшла.

РАМАН. А тут чаго стаіш?

сталі ў рад самых папуляр- ных кніг у распуліцы, аса- бліва сярод юнацтва. Героі аповесці — многія з іх і цяпер жылі, часта прыхо- дзяць разам з аўтарам на су- стрэчы з чытачамі — сталі ўвасабленнем самаахвярна- сці, патрыятызму, высокай вернасці абавязку. Невыпад- кова «Дарогі скрыжаваліся ў Мінску» была адзначана рас- публіканскай літаратурнай праміяй імя Якуба Коласа.

Сава ўтабіяграфію, зме- штаную ў кнізе «Пра час і пра сьлёбы». Новікаў заканч- нае расказам пра тое, як ідзе ў яго работа над новай апове- сцю, падказанай некана- пельшчыкам Мікалаем Нарбана, якое таварышы, а значыць і ён, Новікаў, лічылі заінуў- шым... І вось гэта аповесць — «Тварам да небаспеці» — напісана. Яна раскрывае яшчэ адну невадомую стар- ную геранічнага летаніцы

Вялікай Айчыннай.

А на сталае ўжо новае работа. Кніга пра Вера Харужую для сэрцы «Жыццё выдатных людзей»...

Памятаю, на адным з вечароў у Саюзе пісьменнікаў ушанавалі маштага пра- заіка. І старонкі твайго рамана юбіляра — не з тых, што чытаюцца ў трамваі, бо яны маўляў суп'ярэнні ў глыбокім.

Можна, гэта сапраўды быў камплімент. Але лічу, што для аўтара — вялікае шчасце, калі кнігу яго чытаюць нават і ў трамваі. (Між іншым, кнігі самага стар- шыня таво вечару ў дарозе такі чыта- юць).

Аповесці Івана Новікава можна часта ўбачыць у руках пасажыраў трамваяў, трайлейбусаў, аўтобусаў. І кожны раз, калі гэта здарваецца, харошай заідрасцю заідрашчю вам, Іван Рыгоравіч. Бо ў дарогу баруць толькі тое, што неабходна.

Ул. МЕХАУ.

РАМАН. Ды што ж ты думаеш цяпер рабіць?

МАНЬКА. А нічога. Пайду ў свет. Я ўсё умею. Цётка кажа, што ў мяне залатыя рукі... Яна ішчу палпаца без мяне... Але я дэ не вярнуся... Я рабіць і ўсё ра- бую, а яна гошы адбарае.

РАМАН. А чуж нашо ў цябе? МАНЬКА. На ўсё... ён у мяне майстар Ека!

РАМАН. Хто, хто?

МАНЬКА. Майстар Ека, кажу, кэсу робіць, што загалюе. Велаш кэсу пра майстра Еку? Скажаш: папраўдзі галавічкі, папраўдзі, зрабі лляку, зробіць. Усё можа, сам, толькі трымаў я.

РАМАН. Вычусь дае?

МАНЬКА (з гонарам). Я тры класы прыхадскага скончыла.

РАМАН. Маза. Паглядзім... Дзека ты харабра.

МАНЬКА. Мые ўсё хлопцы на Камаровым б'яшца.

РАМАН. Чаму гэта ўскавіна Камароўкай завецца, велаш?

МАНЬКА. Камары тут, на ка- мароскім балодзе, кусяюцца. Пад прасніцу і то заласця. Ён ішчу на суботах шаўцы з салата- ми рэжуча. А вы чаму не на ваіне? Усіх на ваіну цяпер бя- руть.

РАМАН. Мые не бяруць. Бель біць ладі.

МАНЬКА. Непрыгодны, пі што? РАМАН. Для ваіны непрыгод- ны.

МАНЬКА. А я вас ведаю. Вы новы механік у Вірскіх у майстар- ні лобіш.

РАМАН. Акуль ты ведаеш?

МАНЬКА. Ведаю. Я ўсіх тут ведаю на Камаровым.

РАМАН. Ты еш, еш.

МАНЬКА. Ды я не галадная. (П'яна есць).

РАМАН (скаідае піважак. Манька наскерцаеся). Мне затра ра- на на работу трэба. Ляжаш тут. (Фамак п'якаў і кит на падлогу мастрці.) Ляпну патчышца. Затра поўзеш да твайго сцяга. (Манька дэкачыла, схватла сваю хустку і кінула да дзвярэй.) Куды ты?

МАНЬКА. Пусціце! Я да цёткі не пайду.

РАМАН. Куды ночу?

МАНЬКА. Пусціце, крычаць бу- ду.

Ратан і дзверы наступалі!

РАМАН. Хто там?

РУМЯНЦАЎ. Паліцыя.

РАМАН (абычыла дзверы). Чаго вам?

Увадзіць Румянцаў, гара- давыя, разам з імі Франт.

РУМЯНЦАЎ (паказвае на Ра- мана). Гэты?

ФРАААА. Ені!

РУМЯНЦАЎ. Паглядзі, што ў кошыку.

ФРАААА (дастае з кошыка бя- лізны кніжкі). Бачыце? (Чытае на складках.) Ленін. Дзве тактыкі Бачыце «Лев»!

РУМЯНЦАЎ (забірае ў яго кніжкі, паказвае на Маньку). А гэты хто?

ФРАААА (горача). Не, не, вэшчэ бларагоддзе, гэта з аўліцы, я ведаю. Я ведаю.

РУМЯНЦАЎ. Бачывайкі такса- ма, таго... Хе, хе! Пікантні!

ФРАААА. Мур, мур, ля мур... Хі, хі, вапа бларагоддзе...

РУМЯНЦАЎ (да Рамана). Зы- раіцеся. Вы арыштантавы.

РАМАН (паказваючы на Мань- ку). Гэта мая сястра, не чапайце яе.

РУМЯНЦАЎ. Сястра міласер- дзіва, хэ-хэ... А як жа, ведаем... Пайшла!

Рамана вываодзяць.

ФРАААА (у дзверы). Я зараз, вапа бларагоддзе, даганю. (За- чынае дзверы на кніж, падоходзіць да Манькі.) Мур, мур, ля мур... Я пабе выратаваў, ты ж бачыла... Каб не я, забралі б у паліцыю. Ты мне павіна адляч- каць.

МАНЬКА (падымае да яго і з кіркам). На, сабакі! (Ударыла Фронта па твары і выскачыла за дзверы.)

[Заканчэнне на 4-й стар.]

УСЕ КОЛЕРЫ ВЯСЁЛКІ

Анонсы ў мастацтва — справа амаль такая ж рызыкювая, як пра- гнозы ў спорце. Відзіць, таму кожны рэжысёр Маскоўскага мюзі- хола А. Коннікаў быў такі стрыманы ў сваім гэзітывым выступленні на- вярэдні гаспадары ў Мінску: вост, маўляў, што мы робім, вост што пра нас гавораць, а цяпер маркуйце са- мі.

Праграма, якую нам

